

№ 225 – ноември 2012

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Търговище е разположена в Североизточния район и е една от 28-те области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 2 710.4 кв.км. или 2.4 % от територията на страната. Населените места са 196, администрирани в 5 общини, като градовете са 5, а селата – 191. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 120 818 жители, което представлява 12.5 % от населението на района или 1.6% от населението на страната. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 036 422.4 дка и заема 38% от територията в областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Търговище е 10 425, което представлява 23.8% от стопанствата за района и 2.8% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 036 422 дка и е разпределена в 10 163 стопанства. Средната ИЗП на стопанствата в областта е 102 дка или почти еднаква със средния размер за страната – 101.3 дка. Броят на стопанствата, които не разполагат с ИЗП, е 262. В община Омуртаг се намират 34.0% от стопанствата на областта и се стопанисва 14.6% от ИЗП на областта. Средната ИЗП е 44.2 дка. 119 от стопанствата в общината не притежават ИЗП. Община Търговище е втора поред с брой земеделски стопанства – 26.4% от стопанствата в областта, 2 699 стопанства ползват 36.5% от ИЗП на областта. Средната ИЗП на стопанствата в общината е 140 дка. 54 стопанства в Община Търговище не притежават ИЗП. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП, са 181 бр. (2%) и обхващат 82% (847 793 дка) от общата ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 5 500 бр. или 54% от стопанствата с ИЗП на областта, но обработват само 2% (18 305 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Търговище според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)											
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0,0	> 0,0 и < 10,0	≥ 10,0 и < 20,0	≥ 20,0 и < 100,0	≥ 100,0 и < 500,0	≥ 500,0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2	
Област Търговище	10 425	1 036 422.4	102.0	262	5 500	18 305.1	1 974	27 033.7	2 203	82 482.0	305	60 808.9	181	847 792.7	
Антоново	1 414	59 700.2	42.7	15	468	2 154.9	383	5 242.4	478	17 522.3	59	11 422.2	11	23 358.4	
Омуртаг	3 545	151 454.3	44.2	119	1 168	5 458.7	999	13 847.6	1 133	41 140.6	92	15 246.2	34	75 761.2	
Опака	530	67 693.4	133.0	21	389	1 239.6	52	692.4	48	2 083.0	9	1 904.9	11	61 773.5	
Попово	2 183	379 734.2	178.3	53	1 668	3 950.5	154	2 051.1	193	7 925.2	57	11 658.2	58	354 149.2	
Търговище	2 753	377 840.3	140.0	54	1 807	5 501.4	386	5 200.2	351	13 810.9	88	20 577.4	67	332 750.4	

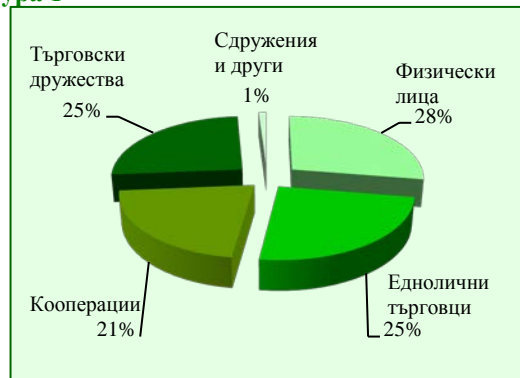
Резултати и анализи

Разпределение на ИЗП в Област Търговище

Използваната земеделска площ в размер 1 036 422 дка е разпределена на 10 163 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Търговище. Броят на стопаните, които са физически лица, е 9 973 и обработват 28% от общата ИЗП при средна площ в размер на 28.7 дка. Търговските дружества са 79 и ползват 25% от общата ИЗП. При тях средната площ на стопанство е 3 318 дка. Земеделските кооперации в областта са 32 броя със 21% от ИЗП. Средната ИЗП в тези структури е 6 953 дка. 25% от ИЗП се стопанисва от 67 еднолични търговци. Средният размер на земята при тях е 3 804 дка. Останалата част от ИЗП се обработват от граждански сдружения и други структури (манастири, училища, институти и др.), като средният размер на земята при тях е 913 дка. Собствена на стопанствата е 26.5% от използваната земя, а 73.5% е наета.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

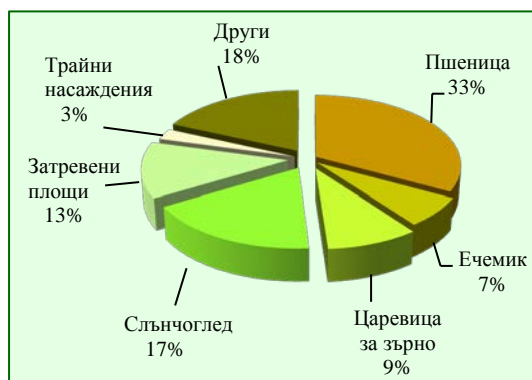
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по култури

Фигура 2

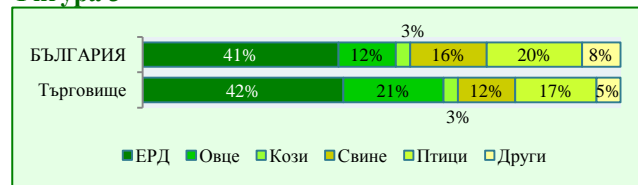
Обработваемата земя е 872 943 дка, което е 84 % от ИЗП на областта и е разпределена в 7 886 земеделски стопанства. Зърнено-житните култури представляват 51% от ИЗП на областта, от които пшеницата е с най-голям дял – 65% или 33% от ИЗП. Царевицата за зърно е 18% от зърнено-житните култури и 9% от ИЗП. Техническите култури са 25% от ИЗП. С най-голям дял от техническите култури е слънчогледът – 71%. От фуражните култури (61 300 дка), временните ливади с бобови (люцерна, детелина, еспарзета и др.) представляват 84%. Постоянно затревените площи са 133 664 дка или 13% от ИЗП. Трайните насаждения са 3% от ИЗП на областта. От тях 56% за заети с овощни видове (14 597 дка). 40% от площите с овощни насаждения са заети със сливи, 20% с малини и 14% с орехи. Лозята представляват 40% от трайните насаждения, като най-висок е делът на винените сортове лозя 97%.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 9 094 стопанства в областта. От тях 34% отглеждат говеда, 33% - овце, 30% – кози, 12% – свине и 78.5% – птици. В Област Търговище се отглеждат 22 378 говеда със среден размер на стадата от 5.4 глави. Млечните крави са 14 009 броя. Говедата, овцете и козите се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 80% от говедата, 51% от овцете и 99% от козите. В стопанства на търговски дружества и ЕТ се отглеждат 50% от свинете и 56.4% от птиците. В 696 стопанства се отглеждат 26 642 пчелни семейства, като 92% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

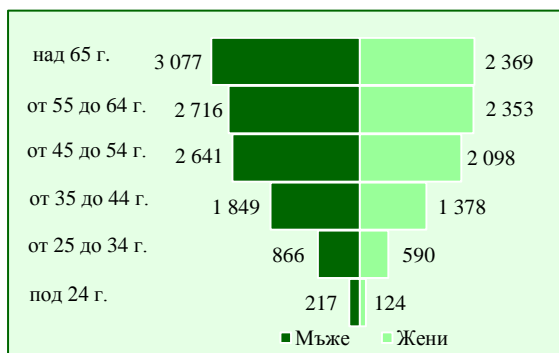

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 20 278 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 11 352 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 18 685 лица или 92% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 1 480, които формират 8% от заетите и са отработили общо 1 480 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 100.4 хил. човекодни, което представлява 433 ГРЕ. Жените са 44% от заетите, а мъжете – 56%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 27% от заетите, а работещите до 34 години са 9%. От 10 425 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 78% са мъже, а 22% са жени. Управителите са отработили общо 5 858 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 7% от тях, а над 64 години са 34%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Търговище преобладават специализираните стопанства в отглеждането на тревопасни животни и стопанствата със смесено животновъдство – съответно 44.4% и 15.8%. Над ¼ от стандартния производствен обем се формира от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (38.1%), на тревопасни животни (24.3%) и на свине и птици (16.0%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Търговище

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Търговище	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	10 163	1 036 422.4
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	7 886	872 943.4
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	5 143	526 739.1
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	2 475	341 163.4
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	1 357	71 445.8
- в т.ч. ръж	2 848	121 590.5	42	2 236.5
- в т.ч. царевица за зърно	68 381	3 151 539.5	3 530	94 064.6
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	233	181 183.4
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	5 259	61 299.8
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	3 693	133 664.3
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	1 776	25 950.3
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	842	10 415.8
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	1 043	14 597.3
ябълки	19 138	58 509.8	272	475.8
сливи и джанки	16 273	83 745.8	657	5 864.4
череша и вишни	10 702	106 319.8	174	2 034.2
орехи	2 938	62 212.2	95	2 075.6
малини	1 231	17 541.9	157	2 970.0

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Търговище	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	4 161	22 378
- в т.ч. крави	86 210	347 291	3 934	14 224
Овце	91 793	1 415 181	4 609	92 102
Кози	84 582	388 866	2 508	12 398
Свине	82 265	670 469	1 074	19 385
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	347	2 058
Общо еднокопитни	92 806	112 632	2 584	2 781
Птици	185 455	17 491 187	7 142	824 801
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	6 936	181 446
- в т.ч. пилета за угояване	19 457	7 564 578	1 069	627 490
Пчелни семейства	23 982	588 694	696	26 642

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Търговище		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	20 278	18 685	1 593
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	11 352	9 872	1 480

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Търговище

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Търговище	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	10 425	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	74 184.3	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	1 074	10.3%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	28 264.9	38.1%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	192	1.9%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	2 090.7	2.8%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	271	2.6%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	1 902.1	2.5%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	4 632	44.4%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	18 006.5	24.3%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	807	7.7%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	11 845.6	16.0%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	267	2.6%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	1 872.4	2.5%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	1 644	15.8%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	2 945.7	4.0%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	1 505	14.4%
СПО (хил. евро)	208 117.7	7 256.4	9.8%		
некласифицирани стопанства		Брой стопанства	982	33	0.3%

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 10 425 земеделски стопанства с местонахождение в Област Търговище, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализирани на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близо до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ва} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществи от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Търговище работиха 71 анкетьори и 8 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в девет общи типа:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО'2007, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005–2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структурите в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложена в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.

Публикацията е приключена редакционно на 30 ноември 2012 г.

Редакция: МЗХ, отдел “Агροстатистика”

Адрес: София, 1040, МЗХ, бул. „Христо Ботев“ № 55

Областна дирекция „Земеделие“ – Търговище

Адрес: Гр. Търговище, 6000, ул. “Стефан Караджа” № 2

За повече информация: МЗХ, отдел “Агροстатистика”

Тел./факс: 980 82 94; E-mail: agrostat@mzh.government.bg

Интернет страница на МЗХ: www.mzh.government.bg

http://www.mzh.government.bg/ODZ-Targovishte/bg/Home.aspx

тел./факс: 0601/62 005; E-mail: 25Agrostatistica@mzh.government.bg